

Lunds Universitet
Sociologiska institutionen

”DET ÄR VAD SAMHÄLLET HAR BESTÄMT”

En kritisk analys av diskursen i dokumentärserien Malmöpolisen

Ida Roshagen
Kandidatuppsats: SOCK01, 15 hp
Höstterminen 2012
Handledare: Malin Åkerström

ABSTRACT

Författare: Ida Roshagen

Titel: ”Det är vad samhället har bestämt” En kritisk analys av diskursen i dokumentärserien Malmöpolisen

Kandidatuppsats: SOCK01, 15 hp

Handledare: Malin Åkerström

Sociologiska institutionen, höstterminen 2012

I denna uppsats behandlas diskursen i dokumentärserien om Malmöpolisen. Serien sändes i en kontext när Malmö var i blickfånget på grund av de många mord och våldsbrott som begåtts i staden och orsakade debatt när den sändes på SVT under våren 2012. Syftet med uppsatsen är att med hjälp av kritisk diskursanalys belysa den bild som skapas av Malmöpolisen i dokumentärserien. Det handlar om vilken bild som skapas i ett bredare perspektiv, inte bara vad gäller den enskilda händelsen eller interaktionen, utan hur diskursen relaterar till andra samhälleliga element. Tidigare forskning visar att fastän dokumentära serier om polisen utger sig för att spegla verkligheten styr de ofta tittaren mot en viss tolkning. De reproducerar en bild av polisen som ordningsupprätthållare i allmänhetens tjänst. Centralt för uppsatsen är hur bilder förmedlas av polisen i handling, i mötet med allmänheten och ”bakom kulisserna”, samt hur poliserna framställs när de själva uttrycker önskningar om hur de skulle vilja arbeta och vilka lösningar de ser på de problem de ställs inför. Mycket fokus ligger på att poliser agerar och löser problem, samtidigt som en viktig del också är att visa människan bakom yrkesrollen. Dokumentärserien mynnar ut i en diskussion om hur polisens arbetssätt borde ändras för att möta de utmaningar som polisen och samhället ställs inför. Den lösning som förs fram är att återinföra närpoliser. Att gestalta poliserna i handling samtidigt som man tar udden av känsliga frågor genom att framställa dem i form av personliga upplevelser skapar en bild av att polisen har möjlighet att lösa de problem som de upplever finns i samhället inom ramen för sitt yrkesutövande. Det bidrar också till att skapa konsensus och ett förtroende för polisen och polisens arbete och reproducera en traditionell bild av polisens arbete.

Nyckelord: kritisk diskursanalys, ideologi, praktiskt polisarbete, social struktur.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	1
1.1. Problemställning	2
1.2. Avgränsningar	2
1.3. Disposition	3
1.4. Centrala begrepp	3
1.5. Forskningsläge	4
1.6. Material	4
2. KRITISK DISKURSANALYS SOM TEORI OCH METOD	5
2.1. Metod	5
2.2. Metodologisk reflektion	5
2.3. Fairclough och den kritiska diskursanalysen	6
2.3.1. Analytisk dualism	6
2.3.2. TV som medium	7
2.3.3. Att naturalisera ideologi	8
2.4. Supplement	8
3. VAD GÖR POLISEN?	10
3.1. Polisaktion	10
3.2. Polis i samtal med allmänhet	13
3.3. Polisen som människa	17
4. VAD VILL POLISEN GÖRA?	20
4.1. Polis i yttre tjänst	20
4.2. Polis i inre tjänst	23
5. AVSLUTANDE DISKUSSION	25
REFERENSER	28

1. INLEDNING

Varje samhälle har sin polis och sina lagar. Det är så världen ser ut.[...] Att vara polis är att ha ensamrätt till våld. Det är vad samhället har bestämt. Polisen tar inte lagen i egna händer, den tar våldet i egna händer för lagens skull. [...] Det här är en serie om en stad och om ett jobb. Det här är en serie om polisen i Malmö.

Så inleds det första avsnittet av sex i dokumentärserien om Malmöpolisen. Programmet visades under våren 2012 i SVT och består av sex avsnitt på vardera en timme som behandlar olika delar av Malmöpolisens arbete. Ett avsnitt handlar om fotbollshuliganer, ett om en demonstration mot Sverigedemokratisk Ungdom, ett annat om smuggelsprit och så vidare. Programmet är gjort av produktionsbolaget Stockholm – Köpenhamn, som innan programmet började sändas intervjuades av Sydsvenskan och förklarade syftet med programmet: ”Det finns ingen rättvis skildring av polisen, det är antingen blåljusserier eller specifika detaljgranskningar. Vi ville hänga på och få se människorna bakom blåljusen och uniformerna” (Sydsvenskan 23/12 2011).

Programmet fick kritik från flera håll, bland annat från Sydsvenskans kulturchef Rakel Chukri, som menade att programmet skildrade Malmö som ett inferno och kallade programmet för en våldsfantasi om staden (Resumé 24/4 2012). Programmet fälldes också i Granskningsnämnden för att de filmat en person som blev omhändertagen utan att personen blev anonymiserad (Kulturnyhetera 4/9 2012).

Serien beskriver ett Malmö i en väldigt speciell situation. Det svepte en våldsvåg över Malmö med ett antal mord och skjutningar som följd, vilket följdes av en massiv polisenärvaro på gator och torg, också på många platser som inte hade varit drabbade av våldet. Samtidigt aktualiserades diskussionen om Malmös befolknings socioekonomiska situation, segregation, arbetslöshet och barnfattigdom. Det var i den här kontexten som programmet sändes.

Utgångspunkten för den här uppsatsen är att analysera ett TV-program som skildrar polisen och deras arbete i en tid när arbetet ifrågasätts. Det är i ljuset av kritiken mot polisen som jag har sett programmet. Utgångspunkten från min egen sida var Althusser och hans teori om de olika statsapparaterna och hur dessa samverkar (Althusser 2008). Även om jag inte använt mig av Althusser i analysen fungerade teorin som startpunkt när jag började resonera kring

ämnet. Althusser menar att man måste diskutera de många ideologiska statsapparaterna (kyrka, skola, familj, media, juridik, politik och så vidare). Den repressiva statsapparaten (polis, militär, domstol) fungerar främst genom våld och de ideologiska främst genom ideologi, men viktigt är att påpeka att båda typerna av statsapparater i viss utsträckning använder sig av både våld och ideologi. Han skriver att: ...“the Police also function by ideology both to ensure their own cohesion and reproduction, and the ”values” they propound externally” (Althusser 2008:19).

1.1. Problemställning

Syftet med min uppsats är att, med hjälp av Norman Faircloughs diskursanalys, belysa den bild som ges av polisen i dokumentärserien. Jag vill också belysa hur bilden av polisen genom TV som medium medlar mellan sociala strukturer och individuella händelser. Min frågeställning är vilken bild som skapas av malmöpolisen genom TV-programmet och hur denna bild relaterar till andra samhälleliga element, det vill säga vad bilden *gör*. Frågor jag vill besvara är: Vilken eller vilka bilder skapas av Malmöpolisen i dokumentären? Hur gestaltas poliserna när de agerar och vilka bilder skapas av vad de vill göra? Hur är dessa bilder kopplade till andra delar av samhället, exempelvis sociala maktstrukturer?

1.2. Avgränsningar

Programmet innehåller sex avsnitt på vardera en timme, så jag har varit tvungen att vara väldigt selektiv i de scener jag valt att lyfta fram. Givetvis är det mycket som fallit bort som skulle ha varit relevant att ha med i uppsatsen. Det som lyfts fram är det jag tyckt varit mest relevant i relation till mitt analytiska intresse. Någon annan hade troligtvis gjort ett annat urval. Jag har dock ansträngt mig för att även finna sådant som inte faller in inom denna ram och att ha en öppen blick för materialet.

Jag har också gjort en avgränsning vad gäller vilka människors tal och agerande i programmet jag valt att analysera. Utöver polisen så intervjuas också många andra människor. Folk på gatan intervjuas löpande om olika ämnen, kriminalreportrar på Sydsvenskan får frågor om kriminalitet och om polisens arbete, boende i bostadsområdet Seved får säga sitt om situationen där och så vidare. Dock har jag valt att koncentrera mig på hur polisen porträtteras i programmet. Jag är intresserad av är vilken bild som skapas av polisen genom i framställning av deras agerande och när de resonerar kring det. Det finns heller inget utrymme

att behandla den debatt som följt på programmet, även om detta varit intressant, särskilt som jag vill uttala mig om någonting utöver programmet som sådant.

1.3. Disposition

De empiriska kapitlen är uppbyggda i två delar. Den första handlar om hur polisen framställs i handling, vad det är de gör som visas i programmet. Detta avsnitt är uppdelat i polisaktion, polis i samtal med allmänheten och polisen som människa. Varje scen analyseras kort, först rent textmässigt - vad är det egentligen de säger? - och sedan i relation till diskursens koppling till andra sociala fenomen och strukturer. Den andra delen handlar om vad polisen vill göra, hur deras önskningar om hur arbetet bör bedrivas lyfts fram i programmet. Här finns en uppdelning mellan vad poliser i yttre tjänst önskar och vad poliser i inre tjänst vill göra. Denna uppdelning är gjord enligt min förförståelse att föreligger en skillnad i vad polisen anser vara deras uppgift och förmåga beroende på hur de arbetar, det vill säga beroende på deras plats i den hierarkiska organisationen. Litteraturen har också bekräftat detta, vad gäller exempelvis att patrullerande poliser har en mer praktiskt inriktning till arbetet (Granér 2004). Också i detta avsnitt följs scenerna av en kortare kommentar med hänvisning till hur bilden som skapas relaterar till andra sociala element, till samhället i övrigt. Sedan följer en avslutande diskussion som sammanfattar vad jag kommit fram till i analysen.

1.4. Centrala begrepp

Jag använder begreppet ideologi enligt Althusser's definition. Ideologi handlar här om det imaginära förhållandet som individer har till sina verkliga livsbetingelser, en imaginär relation till verkliga relationer (Althusser 2008). Ideologi blir alltså i den här bemärkelsen ett sätt att representera verkligheten. Det finns en relation mellan ideologi och verklighet och det behövs tolkning och analys för att upptäcka den verklighet som ligger bakom den ideologiska representationen av ett visst fenomen eller en viss händelse. Att säga att ett uttalande eller en diskurs är (mer eller mindre) ideologisk är därför ett sätt att tolka den enskilda händelsen eller det enskilda uttalandet i relation till de övergripande strukturer och praktiker som dessa händelser är en viss representation av. Olika sätt att uttrycka sig måste sättas samman med andra fenomen i samhället, inklusive sociala maktrelationer.

1.5. Forskningsläge

Skildringar av hur brott porträtteras i media samt granskande dokumentärer om polisen finns det mycket studier om, liksom drama- och kriminalserier som handlar om polisens arbete och om hur dramatiseringar av polisarbete påverkar poliserna själva och bilden de har av sitt arbete (Arcuril 1977, Huey 2010). Vad gäller de olika sorters dokusåpor och serier där kamerateamet åker med polisen i deras dagliga arbete finns inte lika mycket skrivet (O'Sullivan 2010). Sean O'Sullivan (2010) menar i sin översikt över litteraturen kring dokumentära polisserier att forskningen i Storbritannien fortfarande är otillräcklig. Vad gäller liknande forskning i USA hänvisar han till Doyle (2003) som forskat kring hur dokumentära polisserier påverkar olika typer av publik, bland annat framtida poliser. På svenska finns mig veterligen ingen forskning om dokumentärer som handlar om polisens arbete, eller dokumentära serier om polisen, även om det visas flera olika, både importerade och inhemska, serier av det här slaget på svensk TV.

Polisen i dokusåpa-liknande TV-serier eller program visar ofta upp en bild av polisen som skildrar att de utför en ovärderlig uppgift och skyddar allmänheten från kriminella som utgör en fara för sig själva och andra. Kritiken mot polisen i de här serierna kretsar kring individuella fel, inte institutionella eller strukturella. I dessa dokumentära serier visas ofta en bild upp som snarare bekräftar än kritiserar polisens arbetssätt och praktiker. Detta kan bland annat bero på att producenterna är beroende av polisens samarbete för att få tillträde till deras arbete och kunna göra programmet (O'Sullivan 2010). Även om serierna framstår som att de representerar verkligheten och är dokumentära, så är de i allra högsta grad regisserade och konstruerade. Skaparna till programmen gör ett urval och klipper materialet och styr därmed tittarna mot en viss tolkning eller representation av händelserna (O'Sullivan 2010).

1.6. Material

Mitt material består av sex avsnitt av dokumentärserien Malmöpolisen som sändes på SVT under våren 2012. De olika avsnitten, på vardera en timme, behandlar olika aspekter av Malmöpolisens arbete. Materialet består av skildringar av Malmöpolisen i deras dagliga arbete samt intervjuer med både poliser, i yttre och inre tjänst och människor på gatan och varvas också med nyhetsinslag från TV och radio. Den litteratur jag använt mig av för teori och metod består främst av Norman Faircloughs artikelsamling *Critical Discourse Analysis – The Critical Study of Language*. För att få en förståelse för polisen som organisation och

polisens praktiska arbete har jag använt mig av Björn Furuhagens *Från Fjärdingsman till närpolis* respektive Rolf Granérs avhandling i socialt arbete *Patrullerande polisens yrkeskultur*.

2. KRITISK DISKURSANALYS SOM TEORI OCH METOD

Norman Faircloughs kritiska diskursanalys består både av teori och en metodologi för hur man går tillväga i analysen. Han använder sig hellre av begreppet metodologi än metod, eftersom han menar att man inte helt och hållet kan skilja teori från metod. Att konstruera en forskningsfråga och ett forskningsobjekt är en teoretisk process (Fairclough 2010:234). I den teoretiska processen kopplas diskurs och ideologi samman. Här frågar han sig om den rådande sociala ordningen ”behöver” ett ”sociala fel” (”social wrong”), det vill säga vad felet fyller för funktion i den sociala ordningen. Sedan identifieras olika sätt att gå bortom de hinder som finns för synliggörandet av de ”sociala felen” (Ibid. 2010:239). Den kritiska diskursanalysen fördel ligger i att den inte ser diskursen som ett isolerat fenomen, skilt från samhället i övrigt. Diskursen gör någonting, den är inte enbart en spegling eller en beskrivning av en händelse eller ett fenomen.

2.1. Metod

Jag har tittat på varje avsnitt sammanlagt tre gånger, stannat vid vissa scener och spolat tillbaka. Jag har sedan valt ut tio scener och transkriberat dessa, dels vad gäller tal och dels vad gäller det visuella i scenerna. Därefter har jag gjort en inledande diskursanalys koncentrerad på vad det är som sägs eller görs i scenen i fråga, för att sedan gå vidare till att analysera detta i relation till andra samhälleliga element, exempelvis övergripande sociala strukturer och polisens roll i samhället. Framför allt har analysen fokus på vilken bild som lyfts fram av polisens arbete. Vidare sätter jag den bild som lyfts fram av arbetet i relation till sociala strukturer och maktrelationer, där fokus ligger på hur TV-programmet agerar som en medlande institution.

2.2. Metodologisk reflektion

Anledningen till att jag valde att använda mig av kritisk diskursanalys är att jag vill fokusera på diskursens betydelse i relation till andra sociala element och till maktrelationer i samhället.

Det är särskilt intressant när det handlar om polisen eftersom polisen är en maktfaktor i samhället. Eftersom jag inte är intresserad av varje specifik interaktion eller utsaga som sådan, utan vill åt en mer övergripande bild valde jag att i huvudsak använda mig av Fairclough istället för exempelvis Jonathan Potters diskursanalys. Fördelen med den kritiska metoden är det fokus som ligger på relationen mellan händelser på mikronivå och strukturer på makronivå (Fairclough 2010:31). Eftersom strukturer är både en förutsättning för och en produkt av handling kan inte händelser på mikronivå ses som betydelsefulla i sig själva. Det finns inga isolerade händelser utan varje händelse är en produkt av och bidrar till reproduktionen av strukturer på makronivå (Ibid. 2010:38). Därför blir en nödvändig del av analysen av en given text att uttala sig om kontexten inom vilken denna ägt rum (Ibid. 2010:50).

Det är i det här sammanhanget viktigt att poängtera att analysen utgår från ett visst perspektiv. Jag skriver i analysen om hur TV som medium skapar en viss bild genom att förflytta diskurs från sitt sammanhang, men genom mitt urval har jag också lyft bort scenerna ur sitt sammanhang för att analysera dem en och en. Jag menar dock att det är viktigt att föra en kritisk analys om ett TV-program som utger sig för att spegla malmöpolisens vardag och att relatera detta till relationen mellan diskurs och makt.

2.3. Fairclough och den kritiska diskursanalysen

För att belysa hur polisen framställs i dokumentärserien och varför polisen framställs på ett visst sätt har jag som huvudteori använt Faircloughs kritiska diskursanalys. Den diskurs och de fenomen som framträder i programmet är kontextuella och fördelen med att använda sig av kritisk diskursanalys här, är just avvisandet av den rent deskriptiva diskursanalysen och fokus på diskurs i relation till andra delar och aspekter av den sociala världen. Inga händelser sker i vakuum, polisen agerar inte oberoende av samhällelig kontext, de påverkar och påverkas av strukturer i samhället. Inte heller programmet har blivit till i ett vakuum, utan det existerar i relation till samma övergripande strukturer. Därför räcker det inte att undersöka diskursen deskriptivt utan diskursen måste relateras till sociala praktiker och strukturer.

2.3.1. Analytisk dualism

Målet med den kritiska diskursanalysen är inte bara att analysera diskursen som sådan, utan att analysera både diskursiva och icke-diskursiva aspekter av verkligheten i relation till varandra, det som Fairclough kallar för analytisk dualism. Då kan man nå en bättre förståelse för komplexiteten i dessa relationer (Fairclough 2010:357). Att ha ett kritiskt förhållningssätt

till diskursanalys innebär att genom analys göra synligt och kritisera de egenskaper hos texter och sociala relationer som ofta inte är synliga för de människor som producerar och tolkar dessa texter. Maktrelationer och ideologier är dessa texters egenskaper och deras effektivitet är beroende av ogenomskinligheten i processerna (Ibid. 2010:131f).

Den sociala processen kan ses som ett samspel mellan tre olika nivåer av social verklighet. På den mest generella, abstrakta nivån finns de sociala strukturerna. På den mest konkreta nivån finns de sociala händelserna och som medlare mellan struktur och händelse finns de sociala praktikerna. Här kan sociala fält, institutioner och organisationer ses som nätverk av sociala praktiker, liksom diskurs (Ibid. 2010:232). Spänningen mellan struktur och händelse ligger bland annat i att strukturerna, liksom institutionerna, bildar ett ramverk för handling och är en nödvändig förutsättning för handling, men de är också en begränsning av handlandet och samtidigt en produkt av detta (Ibid. 2010:38).

Fairclough ser den sociala institutionen som en diskursiv ordning, en relativt stabil och hållbar sammansättning av diskurser (Ibid. 2010:351). Den har sin egen uppsättning scener, deltagare och normer för vad som kan ske. Den sociala institutionen bildar diskursiva subjekt genom att införa begränsningar för handlande, eftersom institutionen bildar ett ramverk utan vilket subjektet inte skulle kunna agera och samtidigt begränsar subjektet till att handla inom ramverket. Sociala institutioner är också pluralistiska och varje given institution innehåller alternativa ideologiska och diskursiva normer, olika positioner som är en konsekvens av och en förutsättning för kamp mellan olika krafter inom institutionen (Ibid. 2010:41f).

2.3.2. TV som medium

Diskurs handlar inte bara om talat eller skrivet språk utan också om exempelvis kroppsspråk och visuella bilder (Fairclough 2010:230). Med text menar Fairclough den språkliga ”produkten” av diskursiva processer (Ibid. 2010:131). Det som texter i media bidrar till är något som Fairclough kallar för ”synthetic personalisation”. Detta betyder att texter exempelvis genom tryck, radio och TV simulerar en *face to face*-relation, en privat diskurs som tar plats i en offentlig diskurs ämnad för en stor publik. Detta är en aspekt av nedbrytandet mellan privat och offentligt, mellan det politiska samhället och det civila samhället och det sker när statliga mekanismer expanderar till privata domäner som en strategi för att skapa samtycke (Ibid. 2010:65).

Texter i media är en särskild klass texter som är specialiserade på att överföra resurser för meningsskapande mellan olika texter och mellan sociala praktiker, sociala fält och domäner i det sociala livet. Det viktigaste med förflyttandet av mening genom medial text är den ideologiska representationen. Text och diskurs har en relation med de delar av fältet de uppkommit i, och denna relation ändrar mening när texten och diskursen medlas och förflyttas från ett sammanhang till ett annat. Detta är en ideologisk process där media spelar en avgörande roll (Ibid. 2010:73ff).

2.3.3. Att naturalisera ideologi

När ett antagande är ideologiskt menar Fairclough, med hänvisning till Althusser, att dessa antaganden representerar en viss aspekt av världen och att varje aspekt är kopplad till en viss social bas (Fairclough 2010:34). Ideologi är först och främst en relation mellan meningsskapande och sociala relationer gällande makt och dominans. Det är en modalitet av den hegemoniska makten, där det fysiska våldet är en annan. En diskurs kan därför kallas ideologisk när det är troligt att analysen av den kommer att visa en relation mellan meningsskapande och sociala maktrelationer (Ibid. 2010:79).

I varje given interaktion finns det en bakgrundskunskap, för-givet-taganden, som gör att interaktionen förlöper smidigt. Dessa för-givet-taganden består enligt Fairclough av ideologi som blivit ”naturaliserad”, det vill säga som blivit till *common sense*-uppfattningar och finns implicita i interaktionen eller som normer för denna. Eftersom ideologi handlar om att representera en viss aspekt av verkligheten, menar Fairclough att ju mer dominant en viss social representation är, desto mer ”naturaliserad” eller för-givet-tagen, blir ideologin som representeras (Ibid. 2010:31ff).

2.4. Supplement

Potter och Wetherell skriver i *Discourse and Social Psychology* (1987), liksom Fairclough, om text i bred bemärkelse, inte nödvändigtvis bara om skriven text. De menar att sociala texter spelar en konstruerande roll i det sociala livet, att texterna inte bara är speglingar av de objekt eller händelser de handlar om, utan att de samtidigt konstruerar versioner av dessa objekt och händelser (Potter & Wetherell 1987:6). För att förstå en diskurs krävs dels att diskursen sätts i kontext, vilket hänger samman med hur talhandlingar skapar olika versioner av den sociala verklighet de representerar, och det krävs en medvetenhet om att diskurser och tal utgör handlingar (Ibid. 1987:48). Målet med den här typen av diskursanalys är att förstå

hur deltagarnas språk är konstruerat och vilka konsekvenser olika typer av konstruktioner får (Ibid. 1987:55). I diskursen och användandet av en viss diskurs finns en maktdimension som analyseras genom att undersöka hur de olika bilder som konstrueras används av deltagarna och varför de används på just det här sättet (Ibid. 1987:109f).

Enligt Rolf Granérs avhandling i socialt arbete, *Patrullerande Polisens Yrkeskultur* (2004), är polisens uppgift enligt första paragrafen i polislagen att främja rättvisa och trygghet i samhället, samt att upprätthålla allmän ordning och säkerhet (Granér 2004:34). Det är dock svårt att i lagstiftningen finna någon enighet om hur de här målen ska nås. Polisrollen har länge analyserats men man har aldrig preciserat gränser och metoder för hur uppgiften ska genomföras, vilket medför att det finns ett stort tolkningsutrymme (Ibid. 2004:43f).

Granér definierar två olika perspektiv för polisarbetet. Den ena kallar han det legalistiska perspektivet. Här betonas relationen mellan polis och allmänhet, att det är allmänheten som är polisens uppdragsgivare och att polisen ska verka för alla människor (Ibid. 2004:99). Det andra perspektivet, det autonoma perspektivet, har en mer självständig syn på arbetet i förhållande till det officiella uppdraget, här läggs mer fokus på det repressiva arbetet och här finns en bredare syn på uppgiften vad gäller att upprätthålla den allmänna moralen (Ibid. 2004:115). Det praktiska förhållningssättet till arbetet handlar om att hantera de förväntningar som ställs på polisen, inklusive lagstiftningens krav, och att samtidigt hantera ett ärende så effektivt och regelmässigt som möjligt (Ibid. 2004:142).

I Björn Furuwegens avhandling *Från Fjärdingsman till Närpolis* (2009), definieras polisen i första hand efter sin möjlighet att använda fysiskt våld och tvång, även om de ofta inte behöver utnyttja dess befogenheter. Deras huvuduppgift är att ansvara för samhällets ordning och säkerhet och de är idag ett uttryck för statens våldsmonopol (Furuhagen 2009:7). Samhällets förändringar har format polisväsendets organisation och organisationens utveckling följer statens utveckling (Ibid. 2009:60). Polisen var länge lokal och decentraliserad, men centraliserades efter hand under 1900-talets gång. I takt med att organisationen centraliserades fördes också löpande en diskussion om nackdelen med centralisering, bland annat vad gäller förluster i lokalkännedom och förankring bland medborgarna.

3. VAD GÖR POLISEN?

I det här kapitlet lyfts scener fram som gestaltar polisen i handling på olika sätt samt när de reflekterar över sina handlingar. Det handlar om vad de faktiskt gör snarare än vad de skulle vilja göra, det visar upp polisen när de löser problem men också när de hamnar i konflikt med människor och när de reflekterar kring att tvingas göra saker man kanske egentligen inte vill göra.

3.1. Polisaktion

Det här avsnittet handlar om hur det i programmet lyfts fram olika bilder av polisen i handling. Här tas två olika scener upp som båda visar polisen i handling på olika sätt. På grund av den exklusiva roll som polisen har i samhället, att de har monopol på lagligt våld, så är kontrollen för arbetet också väldigt stor (Granér 2004:36), vilket betyder att en stor del av polisens arbete är administrativt. Detta är dock inte någonting som kommer fram i programmet. Övergripande handlar scenerna om polisen i aktion om hur deras handlingar i den omedelbara situationen medlas genom institutionen eller organisationen, genom media som institution eller genom polisen som organisation med sina praktiker, och hur fokus på handling påverkar på ett samhälleligt plan. Det handlar om att de verkar ideologiskt, men att denna ideologi är dold.

Trafikolycka på motorvägen

En piketbuss ses ovanifrån när den vänder på en tom gata och sätter på blåljusen. Sedan ses det ena av de yttre befälen köra snabbt och koncentrerat i mörkret. En ambulans och en brandbil kör förbi. På olycksplatsen visas en repad personbil och en tillbucklad polisbil. Befälet kliver ur bussen och skriker order, namn och siffror, och förhör sig om vad som har hänt. Då hörs skrik och en man blir släpad mellan två poliser och bryskt dragen över mitträcket. Befälet säger: ”Det är mordförsök för att ha kört på kollega.” Hon står med flera uniformerade poliser runt sig, säger ”Kör in till David (polisstationen på Davidshall, min anm.) så fixar vi där.” Hon förklarar för andra poliser som just kommit till platsen vad som hänt, att personbilen i olyckan kört mot färdriktningen på motorvägen. Det är mycket folk på plats, ambulans, brandmän och poliser. ”Vi har en person kvar på platsen som räddningstjänsten håller på att skär loss här”, säger hon till kamerateamet. En person lyfts ut på bår från en bil under höga skrik. ”Det hela började på stortorget då en kollega håller på att bli påkörd av den här bilen, och sedan vägrar den stanna. Och så blir det ett efterföljande. Och

så slutar det här (syftar på olycksplatsen, motorvägen, min anm.), och då har föraren kört mot Ystad mot motsatt körbana, alltså kört mot trafiken. Så då tar polismannen ett bra beslut där och tränger in den här bilen mot mitträcket. Och där blir det stopp. Så, det kunde slutat riktigt illa.” ”Stämningen efter en sådan här händelse, att en person har försökt köra på fyra kollegor, då blir det ju att man har adrenalinpåslag och man... Liksom, pulsen är hög och man känner bara, förbannad, rent ut sagt.”

Först och främst visar scenen hur befälet kommer fram, när det redan är en massa andra människor från polis och räddningstjänst på plats, och styr upp situationen. Hon förhör sig om vad som hänt, vilka som är på plats, ger order om vad som ska göras, och berättar samtidigt för kamerateamet vad det är som händer. Bilden som ges är att befälet kommer till platsen och omedelbart agerar för att ordna upp och lösa situationen. Sedan händer det någonting annat. En man, som uppenbarligen just varit med om en svår bilolycka, släpas hårdhänt över mitträcket och till en väntande polisbil med kommentaren att han har ”kört på kollega”. Jag tolkar detta som ett uttryck för den solidaritet som finns inom poliskåren, vilket kan ta sig uttryck i att den som skadar en polis får en hårdhänt bestraffning (Granér 2004:192). I Granérs empiriska material visar han att ”den som gav sig på en polis får hela kåren emot sig” (Ibid. 2004:191).

Vad gäller den polisman som prejat olycksbilen av vägen är befälet tydlig med att inte bara beskriva händelsen, utan också säga att polismannen ifråga handlat rätt. Det innebär alltid ett moraliskt dilemma att skada andra människor. När det praktiska arbetet inte överensstämmer med personernas moraliska riktlinjer utformas strategier för att rättfärdiga de handlingar man är tvungen att utföra (Granér 2004:228). Därför konstrueras i en sådan situation ett ”vi” och ett ”dem”, vilket här blir extra tydligt när det handlar om kollega. Solidariteten inom ”viet” skapas som en försvarsstrategi. För att kunna agera som polis i den här situationen behövs en konstruktion av onda och goda. Befälet konstruerar en version av situationen där det inte finns något utrymme för kritik mot kollegan genom att konstruera detta ”vi”. Hon konstruerar därmed en version av situationen samtidigt som hon beskriver den (Potter & Wetherell 1987:51).

Genom att göra stor sak av att en kollega har blivit skadad upprätthåller befälet ifråga den solidaritet som finns inom organisationen. I anknytning till Fairclough menar jag att uttrycket

för kåranda och solidaritet inom organisationen här rör sig om en ideologisk diskurs. Diskursiva praktiker kan sägas vara ideologiska genom att påverka, antingen upprätthålla eller underminera, maktrelationer (Fairclough 2010:67). I den här situationen blir maktrelationen tydlig, och det rör sig om både en ideologisk makt som utövas från polisens sida genom deras uttalande, genom rättfärdigandet av att åsamka en annan person fysisk skada samt i uttrycket av solidaritet inom kåren, och om en fysisk makt som också manifesteras.

Omhändertagande vid demonstration

Några motdemonstranter flyttar sig inte när avspärningarna kring Sverigedemokratisk Ungdoms demonstration ska utökas. Poliserna förklarar, pekar och säger att: ”Ni får flytta er bakom det huset där, annars blir ni omhändertagna”. Poliserna omringar den lilla gruppen demonstranter, mestadels bestående av unga killar, som står stilla och tysta. Poliserna ställer sig väldigt nära gruppen. En polisman står precis framför en kille som tuggar tuggummi och tittar rakt på honom, men killen tittar åt ett annat håll. ”Flyttar ni er inte nu och backar undan, så blir ni omhändertagna”. En av demonstranterna börjar skrika slagord och de andra hänger på. I nästa klipp skickas hundar fram mot demonstranterna och en kille blir nerbrottad på marken. Han blir bryskt behandlad och samtidigt ger befälet order om att: ”Vi tar bort honom till en bil här, ta bort honom.” Den nerbrottade killen får sin arm vriden i ett grepp, säger ”Inte så! Inte så!” Polisbefälet, som står bredvid killen som nu ligger på marken med två poliser ovanpå sig som håller i hans armar, svarar och säger: ”Ta det lugnt bara, så gör vi som du säger.” De två poliserna sätter handbojor på personen på marken, medan befälet står bredvid och ger order. Killen blir bortsläpad till en piketbuss.

I polisens praktiska arbete finns en uppfattning om att polisen gör precis det som situationen kräver, varken mer eller mindre. Det är den andra eller de andra personerna i interaktionen som bestämmer polisens reaktion och situationens utveckling, inklusive hur mycket våld polisen eventuellt kommer att använda sig av. Polisen inleder kontakten med att provocera så lite som möjligt och anser sedan att det är motparten som bestämmer hur situationen ska fortlöpa (Granér 2004:166f). Samtidigt är polisens makt odiskutabel när den utövas (Ibid. 2004:218). I den här scenen börjar poliserna med att förklara situationen och anvisa demonstranterna en annan plats att vara på. När dessa sedan inte flyttar sig blir de omhändertagna. Här agerar polisen efter att det är demonstranterna som bestämmer hur situationen ska fortlöpa. Detta manifesteras i uttalanden som ”Ni får flytta er bakom det huset där, annars blir ni omhändertagna”. Här uttalar sig polismannen på ett sätt som indikerar att

det är demonstranterna som gör valet att bli omhändertagna. Det manifesteras också i uttalandet ”ta det lugnt bara, så gör vi som du säger”. Här konstruerar polismannen ifråga en situation där det är den omhändertagne som bestämmer hur situation kommer att fortgå. Det är svårt att tänka sig att de, om de verkligen skulle göra som han säger, hade kunnat göra något annat än att släppa honom. I verkligheten gör inte poliserna som killen säger, men genom att göra det här uttalandet konstrueras en situation där polisen enbart reagerar på det som killen gör.

För polisen, och för situationen som helhet, så innebär de sociala strukturerna i det här fallet att polisens agerande i slutändan vilar på hotet om våld. Hotet om fysiskt tvång i sista hand blir en förutsättning för hur interaktionen kommer att fortlöpa. De övergripande strukturer som polisen som uttryck för statens våldsmonopol bildar, blir här ett ramverk för vilka händelser som är möjliga. De sociala strukturerna determinerar i slutändan handlingsutrymmet. Polisen kan vara trevlig och tydlig, för i slutändan förlitar de sig på att kunna använda fysiskt våld. Varje händelse bidrar till reproduktionen av makrostrukturer (Fairclough 2010:38), i det här fallet upprätthållandet av statens våldsmonopol, polisens lagliga rätt att som statlig myndighet utöva våld och tvång.

Vad programmet gör i representationen av polisen i handling är inte bara att spegla de faktiska händelserna, utan också att konstruera en version av dem. Programmet ger en bild av handling. Polisen gör saker, de klarar upp brott, de sitter inte bara bakom skrivbordet och skriver rapporter, de löser problem. Att visa upp handlingskraftiga, problemlösande poliser i TV blir ett sätt att medla, genom institutionen media, resurser för meningsskapande. I anslutning till Fairclough menar jag att genom att ha fokus på handlingskraftighet och agerande skapar man genom TV-mediet ett förtroende som polisen behöver. Att visa uniformerad polis utomhus och i aktion är inte bara bra TV, det är också ett sätt att koppla polisens handlingskraftighet till de förtroendeskapande diskurser som polisen som organisation är beroende av.

3.2. Polis i samtal med allmänhet

Polisens relation till allmänheten är problematisk (Furuhagen 2009). Det är för allmänhetens skull som polisen arbetar med att skapa trygghet, men allmänheten är samtidigt de potentiella ordningsstörarna. Här följer två scener som visar den problematiska relationen polisen har till

allmänheten. I konfliktsituationer blir problematiken tydlig. Det är svårt för polisen att genomföra sitt trygghetskapande arbete för allmänheten när denna allmänhet sätter sig på tvären. Det handlar också om hur större, strukturella problem, medlade genom programmet, reduceras till problem i relationen mellan polis och allmänhet.

Demonstration mot Sverigedemokratisk Ungdom

En tjej och en kille står och pratar med en uniformerad polis på gatan och det står folk runt omkring. Tjejen är upprörd och säger: ”Er insats står inte i proportion till hotet!” Killen bredvid pratar samtidigt, det hörs brottsstycken om ”hur effektiv insatsen blev.” Polismannen höjer ena handen som för att distansera sig från frågan. ”Jag kan förstå det, jag kan... Jag kan... (pratar snabbt, stakar sig) Ja, det är klart att jag får ta smällen, jag är ju här som (drar den höjda handen upp och ner över kroppen). Tjejen fyller i: ”Du är polis.”

Här får en enskild polisman, som representant för sin organisation och den organisationens uppgift, ta ansvar för den insats som Malmöpolisen genomförde under Sverigedemokraternas ungdomsförbunds demonstration och den motmanifestation som också genomfördes. De som pratar med honom, tjejen och killen, är arga och upprörda över vad de anser vara för mycket våld från polisens sida. Polismannen gestaltas som tillbakadragen, han värjer sig bokstavligen för frågan.

”Allmänheten” är för polisen den del av befolkningen som ligger utanför polisens repressiva intresse, de är polisens uppdragsgivare och polisen skapar trygghet för deras skull. Återkommande i polisens jargong är åtskillnaden mellan allmänhet och kriminella, även om demonstranter som regel diskvalificeras som allmänhet eftersom de stör ordningen (Ibid. 2004:100f). Granér skriver att polisens uppgift är att bekämpa brott och att upprätthålla den allmänna ordningen, men att dessa uppgifter är vagt definierade och att det därför inte finns några specifika riktlinjer för hur detta ska gå till vad gäller gränser och metoder (Granér 2004:43). Här tolkar jag det som att en enskild polisman hamnar i ett dilemma i relation till att uppgiften är så vagt definierad. Han får ensam stå till svars för hela insatsen under dagen. Här ges en bild av det dilemma det är för polisen att hamna i konflikt med allmänheten.

I varje given interaktion finns för-givet-taganden, en bakgrundskunskap som gör att interaktionen förlöper smidigt. Denna bakgrundskunskap består av ideologi som ”naturaliserats”, det vill säga blivit osynlig och *common sense* (Fairclough 2010:31ff). Jag

tolkar det som att, även om det uppkommer en konflikt mellan allmänhet och polis, så finns det en bakgrundskunskap hos båda parter som i den här interaktionen leder till att det inte är polisens roll som ifrågasätts utan proportionen av deras insats. I den här situationen blir polisens beteende ifrågasatt, men inte polisens roll. Man ifrågasätter inte polisens exklusiva rätt att bruka våld, man ifrågasätter hur mycket våld polisen brukar och i vilka situationer.

Fotpatrullerande poliser på Rasmusgatan

Två poliser fotpatrullerar Rasmusgatan, de går långsamt förbi en kiosk och killarna utanför kiosken, 5-10 stycken, börjar prata och ifrågasätta polisens närvaro. ”Varför ska ni gå här? Vi bor här!” ”När kamerorna är här så står ni här helt snälla och leker helt trevliga, va, men när kamerorna inte är här...” ”Så blir det batong i magen!” ”[ohörbart] och provocerar oss och tittar snett på oss och...” De pratar i mun på varandra. Den ena polismannen kommer närmre killarna, ställer sig precis framför en kille, lyfter ena handen och gestikulerar och börjar prata. ”Nej, det gör vi inte. Nu går vi in och pratar, eller så tar vi er med oss.” ”Men ni provocerar oss!” Killen som polismannen ställt sig precis framför, går undan. En annan kille drar ner sin luva över ansiktet. ”Varför står ni så nära?” Polisen vänder sig mot honom istället ”Amen, ta ner den, jag vet ju vem du är!”. Någon skrattar i bakgrunden och säger ”Det är olagligt att maskera sig!” ”Jag är al-Shabaab, jag.” I nästa klipp pratar en annan kille, utan luva lugnt och sansat med polisen. ”Alltså, jag tycker de största problemen uppstår när ni väl kommer till platsen och börjar provocera oss, fattar du?”. Polismannen frågar: ”Hur gör man när man provocerar, då?” (närmar sig). Killen svarar: ”Därför att ni hävdar er auktoritet mot folk, istället för att bara vara trevliga.” Polisen frågar: ”Hur gör man när man provocerar, då?” Killen förklarar: ”Så som ni gjorde mot min vän precis, du gick och snackade med honom så framför (visar på sin kompis hur nära polismannen stått). Om inte det är provocerande så vet inte jag vad provocerande är. Det är väl hyfsat provocerande?” Någon i bakgrunden ropar: ”Du har rätt, bror!” Polismannen säger: ”Det hänger ju på den attityden han har. Vi är bara här, det är ni som är väldigt aggressiva mot oss.” Killarna pratar i munnen på varandra, protesterar. ”Varför är ni här?” Polisen ler och vänder sig om, backar tillbaka ut i gatan till sin kollega och ställer sig med händerna i bältet. Killarna fortsätter prata: ”Det var du som gjorde närmanden mot honom, var det inte så?” ”Riktiga maktmissbrukare! Det är för att ni utnyttjar makten!” Poliserna börjar gå därifrån. Någon skriker: ”Riktiga mobbare, gå härifrån!” ”Kolla han vände sig om när vi sa maktmissbrukare.” Poliserna går långsamt därifrån, bort till kollegorna som står en bit bort.

Alla killarna som står på gatan i den här scenen har till synes invandrarbakgrund. Till kontexten kring interaktionen hör också att Rasmusgatan tillhör ett socialt och ekonomiskt utsatt område. I polisens konkreta arbete skapas stereotyper, man skiljer ”allmänhet” från ”bus” och man gör ofta detta med utgångspunkt i exempelvis ålder, klädsel och hudfärg. Denna kategorisering leder också till att grupper som redan är socialt belastade får mer uppmärksamhet, vilket i sin tur leder till att deras eventuella brottslighet blir mer exponerad (Granér 2004:230f). Killarna uttrycker det som att när det finns vittnen är polisen trevlig, men situationen hade sett annorlunda ut om inte kamerateamet hade varit där och dokumenterat händelsen. De upplever det som att polisen kommer dit för att provocera fram bråk. Polisens roll har traditionellt varit att bevaka underklassen, som idag till stor del består av lågstatusinvandrare (Ibid. 2004:239). Här visas en konflikt som är mer djupgående än just det här enskilda exemplet. I det här området finns en marginaliserad grupp unga invandrare som upplevs störa den allmänna ordningen. Polisens uppgift blir att stävja ordningsstörningen på olika sätt. Att upprätthålla ordningen, när det inte finns några specifikationer för exakt hur detta ska gå till, betyder i praktiken upprätthållandet av rådande maktordningar. I förlängningen leder detta till att de underliggande problemen inte blir lösta, eftersom det inte är möjligt för polisen att lösa problem rörande exempelvis fattigdom och segregation. Polisens ramverk för handling och deras möjlighet till handling (Fairclough 2010:38) ligger i deras repressiva makt, vilken de också visar genom kroppsspråk. I slutändan är det hotet om fysiskt våld och tvång som styr interaktionen. Diskursen som används här, textuellt och kroppsligt, bidrar till skapandet och omskapandet av sociala relationer, i det här fallet reproduktionen av dominansförhållandet mellan polis och underklass.

Det här avsnittet visar den problematiska relationen mellan polis och allmänhet, när människor ifrågasätter polisens närvaro och agerande och när polisen måste stå till svars för sitt agerande och sin organisation. I de konflikter som målas upp här framkommer en mer djupgående konflikt än den som handlar om hur polisen bemöter de människor de möter eller hur proportionerliga deras våldsanvändning är. Inom ramen för programmet och inom ramen för den bild som skapas av polisens arbete finns det dock inget utrymme för att diskutera eller porträttera dessa konflikter. När diskursen medlas genom programmet reduceras de samhällseliga problemen till ett problem som handlar om bemötande, en konflikt mellan allmänhet och polis. Den medlade diskursen ändrar mening (Fairclough 2010:79).

3.3. Polisen som människa

I programmet skildras polisen ofta bakom kulisserna och det var också enligt produktionsbolaget ett syfte med programmet, att visa upp en annan bild än den man vanligen ser av polisen. I de här bakom kulisserna - samtalen blir det möjligt att prata om känsliga ämnen på ett mjukare, mer personligt sätt. Ett sådant känsligt ämne som ofta lyfts fram i samband med "människan bakom" – intervjuer är våld.

Yttre befäl lagar middag, och pratar om våld

Bilder visas hemifrån befälet när han lagar mat en kväll, frun sitter bredvid och tittar på. Samtidigt blir han intervjuad om våld inom yrket. Han säger: "Om man blundar för att det finns våldsamma inslag i jobbet, endera så bli man lamslagen och kan inte agera när någonting väl händer, eller så mår man kanske väldigt dåligt efteråt, man upptäcker att jobbet innehåller våldsamma moment som man inte är förberedd på. Jag tycker att jag har en grundmurad trygghet i mig själv och då har man en bas att stå på när man blir utsatt för yttre påfrestningar i form av hot eller våld och så vidare, inte bara i situationen utan framför allt mentalt, så att man kan hantera det." "Jag försöker hålla mig så frisk jag kan, att inte bli cynisk allt för mycket i alla fall. Jag tror även där att det handlar om att ha en värld vid sidan av jobbet som kan hålla en frisk. Att kunna se gott i de människorna man möter, att inte förmörkas av cynism. Men visst kan det ligga nära till hands, så är det utan tvekan." De sätter sig till bords och skämtar och skålar.

I den här scenen tolkar jag det som att man använder omgivningen som ett sätt att avdramatisera intervjun om våld. Det blir också ett sätt att ta ett strukturellt fenomen, det faktum att polisen har ensamrätt på lagligt våld i samhället, och tala om detta på ett personligt plan. Det skapar ett försonande ljus kring polisens våldsanvändning när man istället för att problematisera det faktum att polisen har ett våldsmonopol i samhället pratar om detta våld som en personlig upplevelse, ett fenomen på individnivå. Att framställa våld på det här sättet blir ett sätt att bara pratar om text, att bara analysera det textuella, inte praktiker eller strukturer. Det blir ett sätt att försöka undvika att analysera diskursen i relation till andra delar av den sociala världen (Fairclough 2010:348). Den här scenen handlar om hur polismannen ifråga hanterar det våld han måste utföra, inte det problematiska i att han måste använda våld.

Det här sättet att tala om känsliga ämnen ”bakom kulisserna” skapar en form av ”synthetic personalisation”, det vill säga ett sätt att simulera privat diskurs i en diskurs avsedd för en stor publik. Det handlar om att statliga mekanismer för att skapa samtycke expanderar till privata domäner (Ibid. 2010:65). Om man överför diskussionen om polisens exklusiva befogenheter att utöva lagligt våld till en privat domän, ett face-to-face samtal där befälet blir intervjuat i sitt hem, skapas samtycke på ett annat sätt än om det hade förts en diskussion om polisens repressiva sida på en strukturell nivå. Det blir svårt att kritisera polisens våldsanvändning när diskussion handlar om en enskild persons upplevelse av våld. Det går inte att kritisera någons upplevelse.

Att förflytta diskursen om polisens våld mellan olika fält på det här sättet, att genom att bädda in den i en mysig miljö och låta diskussionen kretsa kring den personliga upplevelsen, kan vara en ideologisk process (Ibid. 2010:78). Om man förflyttar en diskurs från sitt sammanhang blir den imaginär, den ändrar mening. Fairclough menar att detta är en ideologisk process där media spelar en avgörande roll (Ibid. 2010:79). När diskursen här lyfts ur sitt sammanhang, kommer diskussionen att handla om enskild polismans förhållande till våldsanvändning. Det kan mycket lättare skapas konsensus om polisens uppgift i samhället om man ser våldsanvändningen från den här synvinkeln.

Polisman pratar om våld och vad unga poliser inte vet

En polisman i medelåldern intervjuas i gymmet, vad som verkar vara polishusets eget gym. Bilderna som visas är närbilder på polisens ansikte varvat med bilder på när han styrketränar. Han säger: ”Jag visste inte om vilken typ av våld jag skulle bli tvungen att använda. Det vet jag idag. Det är till och med så att i vissa lägen så är polisen skyldig att använda våld, oavsett vad jag tycker om det eller inte. Utan arbetsuppgiften är på ett sådant sätt att jag är tvingad enligt lag att använda våld. Och jag tror att det är många, framför allt unga poliser, som inte har tänkt på detta egentligen. Jag har själv märkt att jag har förändrats som person, framför allt när jag jobbade i yttre tjänst. Och det var när jag var i, jobbade i piketen under tre år. Då upptäckte jag själv att jag, min personlighet förändrades. Och det är väl också förståeligt egentligen om man då ser på vad vi blev utsatta för när vi jobbade här, pass efter pass. Och vi mötte bara de mörka, mest negativa sidorna av samhället hela tiden. Och då var det många kollegor som blev alkoholister, kanske började missbruka tabletter, en del begick, begick självmord också, och det tror jag faktiskt beror på det de har upplevt i jobbet, oftast. Vi poliser vi skulle inte prata om detta, vad vi hade sett eller blivit påverkade utan vi skulle vara

stålmän. Gå till jobbet dagen efter och fortsätta jobba helt enkelt. [...] Jag tror att det hänger väldigt mycket på den enskilde, hur mycket man klarar av psykiskt och hur mycket elände man kan ta emot utan att man själv blir påverkad av det.”

Liksom i föregående scen förs här en diskussion om våldsanvändning, men på ett lite mer problematiserat sätt än i föregående scen. Här finns en mer strukturell analys som handlar om polisens övergripande roll i samhället. Det är polisens uppgift att använda våld, även om de inte alltid vill det. Här ges också en mer problematiserad bild av kårandan inom polisen, även om polismannen i fråga delvis garderar sig genom att prata om dåtid: ”Vi skulle inte prata om detta” eller ”vi skulle vara stålmän”. Samtidigt är det också ett av få inslag i programmet som framför kritik mot polisen, av polisen. Diskussionen läggs, liksom i föregående scen, på ett personligt plan. Polismannen pratar om hur svårt poliser har att hantera sina arbetsuppgifter och de svåra upplevelser de utsätts för. Det är på ett sätt också ett försvarstal för kritik som finns mot polisen. Självklart är det problematiskt att en yrkesgrupp tvingas använda våld i arbetet när de kanske egentligen inte vill det, men också här handlar det om att i diskussionen lägga fokus på det individuella istället för på det strukturella. Det blir också ett sätt att skapa förtroende, att förklara varför vissa poliser beter sig på ett sätt som kan kritiseras.

Jag menar att det här sättet att framställa det kontroversiella ämne som är polisens våldsutövning i personliga, individuella termer är en del av en diskursiv ordning (Fairclough 2010:349). Istället för en diskussion på ett strukturellt plan visas här istället en bild av hur enskild polisman upplever det våld han är tvungen att använda, och liksom i föregående avsnitt går inte den upplevelsen att ifrågasätta. Det är också talande att polismannen avslutar med att säga att han tror att det ”hänger väldigt mycket på den enskilde”. Diskussion hamnar på individnivå.

De scener som skildrar polisen bakom kulisserna handlar ofta om känsliga ämnen. Som inledning till det avsnitt som handlar om just det våld som polisen blir utsatt för och utsätter andra för säger berättarrösten: ”Varje samhälle har sin polis och sina lagar. Det är så världen ser ut. Att vara polis är att ha ensamrätt till våld, det är vad samhället har bestämt. Polisen tar inte lagen i egna händer, den tar våldet i egna händer för lagens skull.” När avsnittet och hela programmet inleds med den här typen av uttalande blir det svårt att kritisera polisens våldsanvändning. Utöver detta tillkommer att man talar om våld i väldigt trygga miljöer, och

att det handlar om den personliga upplevelsen av att använda våld mot andra, inte det problematiska i polisens våldsmonopol som sådant.

4. VAD VILL POLISEN GÖRA?

Förutom att framställa polisen i handling finns det i programmet många tillfällen för poliserna att berätta om vad de skulle vilja göra, vilken förändring de skulle vilja se och hur de vill lösa de problem de ställs inför. Främst rör det sig om förändringar och omorganiseringar inom polisens egen organisation, men de uttrycker också tankar om förändring på ett samhälleligt plan.

4.1. Polis i yttre tjänst

Enligt Granér finns det en skillnad i attityd och kultur mellan patrullerande poliser (poliser i yttre tjänst) och deras chefer. Han menar att det i patrullerande polisens kultur finns en mer praktisk inriktning till arbetet, att normerna för deras arbete är mer inriktade på praktiska resultat för att kunna genomföra ett effektivt arbete och samtidigt förhålla sig till lagstiftningen (Granér 2004:142).

Före detta närpolis i Rosengård

En medelålders polisman som tidigare arbetat som närpolis i Rosengård intervjuas civilklädd och ensam i Rosengård. Intervjun börjar framför porten till den 15-åring som mördades på nyårsnatten 2011/2012, och flyttas sedan till gården utanför. Polismannen säger: ”Det spelar ingen roll vilken människa det är, i vilken ålder det än är som blir mördad, så tycker jag att det är en förlust och en tragedi för hela samhället och för polisen, ett misslyckande. Men framför allt när det drabbar en 15-årig kille så tycker jag att det är för jävligt, rent ut sagt. Jag tycker att, då får man kämpa ännu hårdare, så att säga, och försöka hitta nya vägar, och allt vad det är, va. Sen får man inte vara så naiv och tro att man ska lyckas, men försöker man inte så kommer man aldrig att lyckas, va. Och där tror jag en viktig roll för polisen är att vara mer ute bland ungdomarna, och även bland de boende. Ofta är man kanske inte tillräckligt länge i ett område. Vi kör förbi i polisbilarna, va, man sitter kvar i bilen. Det funkar inte. Man måste lämna polisbilen, man måste in och prata med de här ungdomarna, även om det är rätt så

jobbigt inledningsvis, va, så är man där bara regelbundet vill jag nog påstå, så kommer man skapa den här kontakten och den här relationen som är så viktig.”

I det här uttalandet skiljer polismannen mellan ungdomar och boende, de tillhör inte samma grupp. I det praktiska arbetet skapar polisen ofta två olika grupper av de personer de möter i sitt arbete. Den ena gruppen är ”allmänheten”, som tillsammans med polisen själva bildar de ”goda”. Mot dessa ställs ”buset” och de kriminella. Ungdomar anses dock sällan tillhöra ”allmänheten”, eftersom de ses som potentiella ordningsstörare (Granér 2004:99f), därför tolkar jag det som att de boende här räknas till ”allmänheten”, medan ungdomarna inte är en del av den här gruppen.

Hos polisen finns en motvilja mot att prata om ett socialt arv eller exempelvis socioekonomisk situation som ett sätt att förklara kriminalitet. För dem blir detta ett sätt att legitimera brottsligheten. Samtidigt är det andra faktorer än polisens arbete som avgör hur kriminaliteten i samhället ser ut, polisen kan aldrig bekämpa kriminaliteten helt och hållet. (Granér 2004:228f). I relation till detta är det intressant att polismannen i den här scenen säger att ”man inte ska vara så naiv att man tror att man kommer lyckas”, samtidigt som han menar att om man inte lyckas så får man kämpa ännu hårdare. Polisen är ständiga förlorare gentemot brottsligheten i samhället, samtidigt är det deras uppgift att stävja denna brottslighet. Att prata om att komma nära ungdomar och allmänhet blir ett sätt att försöka vinna något man egentligen inte kan vinna, att försöka göra så mycket man kan utifrån de förutsättningar man har.

Polismannen menar här att för att lösa de problem som finns i Malmö vad gäller våldsbrott bör polisen vara ute bland ungdomarna och skapa en relation till dem. Detta är en syn på polisarbete som diskuterats i Sverige sedan andra halvan av 1970-talet. Den här synen på arbetet går ut på att polisen ska bli bättre förankrad bland medborgarna och inrikta sig på brottsförebyggande snarare än repressiv verksamhet (Furuhagen 2009:51ff). Samtidigt blir det här perspektivet i det här sammanhanget en kritik mot hur polisen arbetar idag, och ett sätt för polisen att bemöta den kritik de fått utstå i och med det ökade våldet i Malmö. På individnivå blir uttalandet ett sätt för enskild polisman att försöka lösa problemet, även om han kanske inte tror att han kommer att lyckas. Genom att behålla fokus på hur polisen hade kunnat lösa problemet undviks den sociala determinismen, och programmet och polisen undgår att tala om

faktorer som ligger bakom brottsligheten och våldet. Härmed förmedlas en bild av att polisen har kapacitet att lösa och förändra situationen.

Yttre befäl pratar om konstapel Björk

Befälet intervjuas i polisens gym och bilderna växlar mellan bilder på honom när han pratar och bilder när han tränar. Han säger: ”Malmö har ju varit i blickfånget, ja, nästan årligen med anledning av olika händelser. Det är bara knappt ett år sedan som vi hade den bekanta malmöskytten som härjade, och nu står vi inför en situation där det mördas folk ett par gånger i veckan nästan. Det goda som kommer ut av det är att man kanske vaknar till politiskt inför hur Sverige ser ut idag, eller börjar se ut i alla fall. Det är inte 50-talets konstapel Björk-värld¹ där man går runt och snurrar lite lätt på batongen. Mycket av den svenska lagstiftningen är från 40- och 50-talet och den återspeglar kanske inte den verklighet som vi har idag och som vi får allt mer.”

Det som framkommer i den här scenen är enligt min tolkning att polismannen ifråga vill ha en hårdare lagstiftning, hårdare straff, eftersom han menar att när brottsligheten hårdnat så måste lagstiftningen också följa den utvecklingen. Här kan det finnas en koppling till den motvilja som finns mot att solidarisera sig med lagbrytare genom att bortse från de socioekonomiska orsaker som kan ligga bakom kriminalitet (Granér 2004:228f). Samtidigt finns i polisernas diskurs en motvilja mot att prata om klass som leder till att man istället måste hitta andra lösningar. Liksom i frågan om en närmre relation med lokala ungdomar blir hårdare straff ett sätt att inte prata om bakomliggande socioekonomiska faktorer. Det blir ett sätt att utifrån rådande situation konstruera ett problem som rättssamhället kan lösa. Vad gäller närpoliserna med nära kontakt med lokala ungdomar är det någonting konkret som polisen som organisation kan avhjälpa och på så sätt få ner kriminaliteten i samhället. I den här scenen blir det en annan del av rättssamhället, domstolsväsendet och lagstiftningen, som löser problemet.

Att tala om hårdare straff, om än indirekt, blir ett sätt att frikoppla uttalandet och den ideologi som ryms däri från den sociala basen. Det blir ett sätt att frikoppla kriminalitet från rådande samhällsförhållanden (Fairclough 2010:34). Det finns också i den här scenen ett samband mellan mening och sociala maktrelationer (Ibid. 2010:79). I polisens yrkeskultur finns en bild av två mer eller mindre dikotoma och stereotypa grupper, ”allmänheten” och ”buset”,

---

¹ Konstapel Björk är en karaktär från Astrid Lindgrens böcker om Kalle Blomkvist (Lindgren 2003).

”vanliga, hederliga” människor och kriminella. Denna människosyn avspeglas i lagstiftningens skyldig och oskyldig, motsvarande ond och god (Granér 2004:228). Att förespråka ett mer repressivt förhållningssätt för att bekämpa kriminalitet blir därmed ett sätt att reproducera de maktstrukturer som finns implicita i lagstiftningen.

4.2. Polis i inre tjänst

Chefer och poliser i inre tjänst har delvis en annan kultur än patrullerande poliser. Chefer ligger ofta närmre vad Granér kallar det legalistiska perspektivet och har ett annat fokus på att maktutövning ska ske med stöd av lagstiftningen. Den kunskapssyn som finns i den här kulturen är mer principiell (Granér 2004:212).

Forentiker pratar om närpolis

Två forentiker sitter på sitt kontor och pratar. F1.: ”Alla de här morderna som har varit, det gör att människor känner sig osäkra i Malmö. Vi var igår hos en kvinna som bodde i närheten av, det senaste mordet. Hon grät. Hon grät och var jätterädd för att hon bodde så nära där det här mordet hade hänt. Alltså, det hade påverkat henne så oerhört nu när hon hade haft inbrott i lägenheten, så det ena gav det andra, så hon sov med en kniv i sin säng.” F2.: ”Hon ville flytta från stan.” F1.: ”Hon ville flytta från stan (tystnad). Sen känner jag med den här 15-åriga pojken, han var fel tid, fel plats. Jag menar, alla 15-åringar är lite småstruliga. Jag vet inte om han var det, jag vet inte, jag har ingen aning om hans bakgrund. Men, det innebär ju inte att man ska bli skjuten.” F2.: ”Man undrar liksom, var ska det sluta? Det krävs en förändring, så att säga. Jag tror, mindre statistik och så mer folk ute på gatan.” F1.: ”Vi fotpatrullerade när vi var nya, poliser på 70- och 80-talet. Man hade förr närpolisområden, eller närpolis på Rosengård och man hade ute på Öster. Vi jobbade med ungdomarna. Vi kände alla ungdomarna. Vi var en grupp på 36 stycken, vi arbetade med alla ungdomarna, vi gick i skolorna, vi lärde känna dem. Det var bra. Jag tror att vi ska gå tillbaka till det.”

Närpolisreformen utvecklades under 1990-talet som ett svar på den ökande centraliseringen av polisväsendet. Målet var att polisen skulle bli bättre förankrad bland medborgarna och att inrikta sig på att förebygga brott, istället för det reaktiva arbetssätt man ansåg att polisen hade (Furuhagen 2009:54). Eftersom reformen sammanföll med den ekonomiska krisen under 90-talet och man sedan millennieskiftet kan se nya tendenser till centralisering, är det dock tveksamt om reformen egentligen genomfördes helt (Fjärdingsman 56f). Forentiker nummer 1

lyfter också fram fotpatrullering som en metod för det nära arbetet, även om det i en annan intervju i programmet, med patrullerande poliser, framkommer att de inte verkar uppskatta fotpatrullering eller anse det vara en effektiv arbetsmetod.

Jag tolkar det som att ett återvändande till närpoliserna blir ett sett att ifrån polisens position och de möjligheter och begränsningar de har, lösa problemet med den ökande kriminaliteten och framför allt den ökning av våldsbrott de upplever. Polisen är ständiga förlorare i förhållande till kriminaliteten i samhället, och kanske leder detta i kombination med att man ändå besitter en maktposition och det förväntas av en att man ska agera och lösa problemet till att man drar sig till icke-strukturella lösningar. Poliserna får agera inom sin organisation, men blir samtidigt bundna av att agera inom ramverket (Fairclough 2010:41).

5.2.2. Polismästaren om ”laglösheten” på Rasmusgatan

Polismästaren står på sitt kontor och läser och citerar en ledare i DN. ””Laglöshet mitt i staden. Ännu ett polishaveri. Polismästare [namn] har uppenbarligen inte lyckats med sin mest grundläggande uppgift, att etablera lag och ordning i staden. Ingen medborgare ska behöva uppleva det som händer på Rasmusgatan”. Nej, det är kraftfulla ord. Ja, alltså, det är ju inte utan att man känner sig förbannad. Det äter ju på mig. Det är ju mitt uppdrag som polismästare i Malmö, tillsammans med mina duktiga killar och tjejer, vi ska ju se till att det är ordning och reda på det här stället. Det är ju ett jädra skit att det står så! Det är ju helt värdelöst att man ger sig på våra fordon, att vi inte kan jobba där precis som på vilket annat ställe som helst, och att medborgarna inte känner den tryggheten som de ska göra. Det är liksom vårt uppdrag, det är klart att vi ska vara där och se till att det här inte sker, det är ju alldeles givet. Men man måste också se det här som en problematik, som en samhällsproblem. Polisen kan inte ensam lösa problemen. Vi kan lösa de akuta situationerna, och det är det vi jobbar mot nu.”

Här är polismästaren väldigt tydlig med vad som är polisens uppgift och att de måste fullfölja den och jag tolkar det som att han som chef ligger närmre det legalistiska perspektivet (Granér 2004) och förhåller sig till det på ett annat sätt än poliser i yttre tjänst som har en mer praktisk inriktning till arbetet. Han accepterar i det här uttalandet kritiken mot polisen samtidigt som han menar att polisen inte ensam kan lösa problemen. Det är polismästarens och polisens uppgift att etablera lag och ordning i samhället, att hålla reda och polismästaren accepterar här att polisen uppenbarligen misslyckats med sin uppgift. Samtidigt menar han att polisen inte

kan klara detta på egen hand, att andra delar av samhället har del i problemet och i lösningen. Det finns en motsägelse i: ”Det är ju mitt uppdrag som polismästare [...] att det är ordning och reda på det här stället” och ”Polisen kan inte ensam lösa problemen.”

Fairclough menar att texter ska analyseras med fokus på motsägelser, på kamper mellan olika konkurrerande strategier och diskurser (Fairclough 2010:368). Man kan här urskilja två olika typer av diskurser. Den ena handlar om polisens repressiva sida, en oproblematiserad bild av polisen som ordningsupprätthållare i första hand. När ett område blir otryggt på det sättet som Rasmusgatan ansågs vara så har polisen misslyckats med sin grundläggande uppgift. Det andra uttalandet representerar en annan typ av diskurs. Bilden av kriminalitet och otrygghet i vissa bostadsområden har andra orsaker, kriminalitetens vara eller icke vara är beroende av andra saker än vad som ligger i polisens makt att lösa. Motsättningen ligger i att det blir polisens grundläggande uppgift att genom repression lösa ett problem eller ett upplevt problem som de inte kan lösa.

5. AVSLUTANDE DISKUSSION

Varje avsnitt börjar med att berättarrösten förklarar att ”varje samhälle har sin polis och sina lagar. Det är så världen ser ut”, med lite olika variation beroende på vilket tema respektive avsnitt har. Detta uttalande blir en utgångspunkt för det avsnitt som följer, och det blir med detta i bakhuvudet som man sedan ser programmet. Jag tror att det är viktigt att fokusera på detta i relation till den diskurs som finns i dokumentären och den bild av polisens arbete och polisen som skapas.

Den bild som framkommer av polisens arbete liknar det som O’Sullivan (2005) skriver om i sin litteraturöversikt över ämnet. Även om det finns en ideologisk aspekt i den här typen av program vad gäller att förespråka en ganska traditionell syn på polisarbete, att framhålla polisens repressiva arbete, upprätthållandet av lag och ordning, så finns det i de här programmen också ett uttryck för motstånd. I dokumentären om Malmöpolisen menar jag att detta sker dels genom att visa den problematiska relation polisen har till allmänheten, och dels genom talet om närpoliserna, ett sätt att inom ramarna för polisens arbete formulera en lösning på deras problem. Samtidigt blir det tydligt att även om programmet utger sig för att vara en

dokumentärserie, det vill säga representera verkligheten, styrs berättelsen mot en viss tolkning. Liksom O'Sullivan pekar på reproduceras en bild av att polisen i sitt arbete gör allmänheten en stor tjänst, att polisen verkar som ett skydd för allmänheten (O'Sullivan 2005).

Mycket av det som kan kallas en kultur inom polisen porträtteras i programmet. Programmet visar upp kåranda och solidaritet mellan kollegorna, man visar upp den problematiska relationen till allmänheten, hur polisen anser att motparten i en interaktion "lägger ribban" för denna, skillnaden mellan "allmänhet" och "ungdomar". Här visas en bild upp av polisens arbete som passar in i det Granér menar är polisens praktiska förhållningssätt till sitt arbete (Granér 2004).

I analysen framträder flera olika bilder av polisen och deras arbete. De scener som har fokus på polisens handlande skapar en bild av att polisen har möjlighet att lösa de problem de och samhället ställs inför. Scenerna visa hur poliserna ifråga kommer till platsen, agerar resolut och på ett eller annat sätt "löser" situationen. I polisens relation till allmänheten ges en mer problematisk bild. Här handlar det främst om konflikt och ifrågasättande. Dock sker detta ifrågasättande inom vissa givna ramar för interaktion och tolkning, och kritiken mynnar ut i en kritik på ett individuellt plan som handlar om bemötande eller proportionerlig våldsanvändning. Vad gäller vad poliserna själva tycker att de borde göra kommer det främst att handla om närpolis. Det föreligger en viss skillnad i attityd och möjliga lösningar mellan poliser i inre eller yttre tjänst, men den närmre relationen med "allmänhet" och "ungdomar" är central för båda grupper. Jag tolkar närpolis som lösning som ett sätt för poliserna att lösa problemet inom de egna ramarna, inom gränserna för sin organisation och sitt yrkesutövande.

Närpolis som lösning blir också ett sätt för TV-programmet att förmedla att polisen har möjlighet att lösa problemet med kriminalitet i samhället, vilket de i realiteten inte har (Granér 2004:228). Genom att flytta frågan från sitt sammanhang och blir den medlade diskursen imaginär vilket gör att den ändrar mening (Fairclough 2010:79). Att lyfta bort frågan om kriminalitet, och i förlängningen därmed frågan om sociala orättvisor, från sin samhällseliga bas, blir ett sätt att dölja ett ideologiskt antagande. Genom att förmedla att kriminalitet är ett problem som det är möjligt för polisen att lösa om de bara ändrar sitt arbetssätt, reduceras kriminalitet till en rent polisiär fråga.

Polisens uppgift är att skapa trygghet. För att kunna genomföra sin uppgift är de beroende av allmänhetens förtroende. Att ha allmänhetens förtroende bygger på ett samtycke från allmänheten om dels att polisen gör ett bra arbete och dels att polisen över huvud taget borde finnas. Att ha samtycke betyder att det måste skapas konsensus kring frågan. Förtroendet för polisen blir därmed en ideologisk process som bygger på medborgarnas upplevelse av trygghet. Därför blir känslan av trygghet central. Därför blir också medlandet av detta konsensuskapande viktigt, och medlande av diskurs är särskilt centralt i mediala texter (Ibid. 2010:79). Den bild som målas upp av Malmöpolisens arbete reproducerar i stort sätt det som O'Sullivan kallar polisens traditionella "law and order of policing" (O'Sullivan 2005). Den reproducerar en traditionell och oproblematiserad bild av polisens uppgift och arbete, som kan sammanfattas i det uttalande som varje avsnitt inleds med: "Att vara polis är att ha ensamrätt till våld. Det är vad samhället har bestämt".

REFERENSER

Litteratur

Althusser, Louis (2008) *On Ideology*. London: Verso.

Arcuril, Alan F. (1977) You Can't Take Fingerprints Off Water: Policeofficers' Views Toward "Cop" Television Shows. *Human Relations*, vol. 30, number 3

Granér, Rolf (2004) *Patrullerande polisens yrkeskultur*. Lund: Socialhögskolan

Huey, Laura (2010) "I've seen this on CSI": Criminal investigators' perceptions about the management of public expectations on the field. *Crime, Media Culture*, vol 6, number 49.

Fairclough, Norman (2010) *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. Harlow: Longman.

Furuhagen, Björn (2009) *Från fjärdingsman till närpolis – En kortfattad svensk polishistoria*. Växjö Universitet.

Lindgren, Astrid (2003) *Mästerdetektiven Blomkvist*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

O'Sullivan, Sean (2005) UK Policing and its Television Portrayal: "Law and Order" Ideology or Modernising Agenda? i *The Howard Journal*, vol. 44 No 5.

Potter, Jonathan & Wetherell, Margaret (1987) *Discourse and Social Psychology: Beyond Attitudes and Behaviour*. London: Sage Publications.

Tidningsartiklar

Ulf Clarén (111223) "Malmöpolis i dokusåpa i SVT", *Sydsvenskan*.

Magnus Helander (120424) "Sydsvenskan kulturchef sågar SVT-serien om Malmöpolisen", i *Resumé*.

Övriga referenser

Kulturnyhetera (120904) "Malmöpolisen" fälls i Granskningsnämnden. Ansvarig utgivare: Eva Beckman.